

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”
(для магістрів)

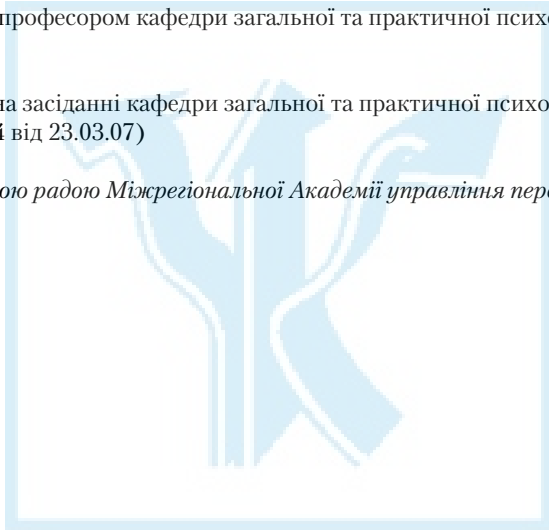
МАУП

Київ 2008

Підготовлено професором кафедри загальної та практичної психології
О. О. Суською

Затверджено на засіданні кафедри загальної та практичної психології
(протокол № 4 від 23.03.07)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

МАУП

Суська О. О. Навчальна програма дисципліни “Методологія і методи психологічних досліджень” (для магістрів). — К.: МАУП, 2008. — 14 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Методологія і методи психологічних досліджень”, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2008

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Методологія та методи психологічних досліджень є базовою дисципліною, знання якої необхідне всім студентам, які навчаються на спеціальності “Практична психологія” та “Медицина психологія”. Саме ця дисципліна посідає важливе місце в системі психологічних наук. Теоретичне значення цієї галузі пов’язане з такими питаннями методологічного характеру, як термінологія, критерії відбору методик, методів і способів обробки інформації, інтерпретація результатів дослідження, планування досліджень тощо.

Мета викладання курсу — сформувати у майбутніх психологів знання про основи методології та методологічні принципи психологічної науки, конкретні методи психологічного дослідження, різні підходи до психологічних досліджень і можливі варіанти інтерпретації їх результатів.

Знання теоретичних концепцій потребує наукової систематизації та взаємоузгодження на основі створення інтегруючих методологічних конструкцій, підходів; **вміння** адекватно вибирати та використовувати методи, технології, аналізувати та інтерпретувати нові експериментальні факти та емпіричні дані сприятиме краще зрозуміти складну психологічну реальність.

Вивчення дисципліни “Методологія і методи психологічних досліджень” пов’язане з вивченням таких курсів і дисциплін, як: “Диференційна психологія”, “Загальна психологія”, “Психологія особистості”, “Соціальна психологія” та ін.

МАУП

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
	Змістовий модуль I. Загальне поняття методу та наукових принципів психологічного дослідження
1	Поняття методу в науці. Парадигма наукових методів
2	Методологічні та теоретичні проблеми психологічного дослідження
3	Методологічні принципи психологічного дослідження
	Змістовий модуль II. Варіативність методів та методик. Етапність психологічного дослідження
4	Методи психологічного дослідження
5	Етапи психологічного дослідження
	Змістовий модуль III. Конкретні методики експериментальної роботи та обробки даних
6	Специфіка психологічного експерименту
7	Обробка даних та оформлення результатів дослідження
Разом годин: 54	

ЗМІСТ
дисципліни
“МЕТОДОЛОГІЯ І МЕТОДИ
ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ”

Змістовий модуль I. Загальне поняття методу та наукових принципів психологічного дослідження

Тема 1. Поняття методу в науці. Парадигма наукових методів

Поняття методу в науці. Види загальнонаукових методів; теоретичні та конкретно-наукові методи, їх характеристика. Поняття методології та методу, різниця між ними. Рівні методологічного аналізу та їх особливості в психологічних дослідженнях. Взаємодія між за-

гальнонауковими підходами та конкретними методами проведення наукових досліджень.

Література [9; 11; 14; 41; 46; 50]

Тема 2. Методологічні та теоретичні проблеми психологічного дослідження

Загальна характеристика психологічного дослідження. Рівні психологічного дослідження. Види дослідження (фундаментальні, прикладні, розробки). Основні методологічні та теоретичні проблеми психології: системний підхід (проблема закону у психології, системна детермінація поведінки та психіки); категорія відображення; теорія, експеримент і практика; спілкування (функції та структура спілкування, особливості психічних процесів при спілкуванні); категорія діяльності (будова індивідуальної діяльності, проблема спільної діяльності); особистість (суспільні відносини як загальна основа властивостей особистості; спрямованість особистості); соціальне і біологічне в детермінації психіки людини (психологічні аспекти проблеми антропогенезу).

Література [1; 6; 9; 10; 13; 16; 20]

Тема 3. Методологічні принципи психологічного дослідження

Принципи філософсько-психологічного рівня: можливості пізнання внутрішнього світу особистості; єдності суб'єкта і об'єкта психологічного пізнання; відображення; визначальна роль практики у психологічному пізнанні. Принципи теоретико-психологічного рівня (за О. М. Ткаченко): детермінізму; відображення; єдності психіки та діяльності; розвитку психіки; системно-структурний. Принципи експериментально-психологічного рівня: адекватності; паралельності; екстремальності; реєстрації градієнта; референтності; послідовного пояснення; розвитку, особистісного підходу; творчої самодіяльності та ін.

Література [3; 8; 10; 18–20; 23; 24]

Змістовий модуль II. Варіативність методів та методик. Етапність психологічного дослідження

Тема 4. Методи психологічного дослідження

Поняття про метод науки. Методологія як вчення про метод. Співвідношення теоретичного та емпіричного рівнів дослідження. Співвідношення об'єкта, предмета та методу дослідження.

Класифікація методів психологічного дослідження. Загальна характеристика методів психологічного дослідження. Методи теоретичного дослідження: системний аналіз; історичний та аксіоматичний методи, формалізація; ідеалізація та ін. Об'єктивні методи психології: загальнонаукові (спостереження, експеримент), конкретно-наукові (тестування, опитування, аналіз продуктів діяльності), метанаукові (математичне моделювання, статистичний аналіз). Методи описової психології: інтроспекція, самозвіт, включене спостереження, емпатійне слухання, ідентифікація, бесіда як діалог, біографічний метод, інтерпретація внутрішнього світу іншого, інтуїція, герменевтика. Методи практичної психології (психологічної практики): психологічне консультування, психологічна корекція, психотерапія, психотренінг.

Взаємодоповнюваність, надійність та валідність методів і методик дослідження. Особливості застосування методів суміжних дисциплін у психології.

Література [2; 5; 7; 8; 11; 14; 19; 21]

Тема 5. Етапи психологічного дослідження

Загальна структура психологічного дослідження. Вибір та обґрунтування теми дослідження. Актуальність дослідження. Мета дослідження. Гіпотеза і постановка завдань дослідження. Вибір методів і методик дослідження. Планування дослідження. Вибірка для дослідження. Збирання та нагромадження матеріалу. Аналіз літературних джерел. Організація і проведення експерименту. Аналіз та інтерпретація зібраних даних. Факт і артефакт у психологічному дослідженні.

Література [5; 11; 15; 19]

Змістовий модуль III. Конкретні методики експериментальної роботи та обробки даних

Тема 6. Специфіка психологічного експерименту

Експеримент і емпіричне дослідження. Психодіагностичне обстеження. Процедура експерименту і обстеження. Завдання, функції експерименту, обстеження. Вимоги до експериментатора і діагноста. Принципи побудови констатуючого і формуючого експериментів. Принципи побудови експериментально-генетичного дослідження. Розвивальні можливості експериментального впливу.

Література [2; 7; 8; 11; 14; 16; 18]

Тема 7. Обробка даних та оформлення результатів дослідження

Первинна обробка даних. Складання таблиць. Перевірка даних. Математико-статистична обробка. Аналіз первинних статистик. Оцінка достовірності відмінностей. Нормування даних. Комп'ютерна обробка даних.

Послідовність викладу матеріалів дослідження. Подання текстового матеріалу. Оформлення ілюстративного матеріалу. Оформлення табличного матеріалу. Подання формул і символів. Оформлення списку використаних джерел. Використання і оформлення цитат. Упорядкування додатків, приміток, допоміжних покажчиків.

Література [2; 4; 5; 7; 12; 15; 19]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Специфічні особливості психологічного дослідження.
2. Рівні та види психологічного дослідження.
3. Основні методологічні проблеми психології.
4. Принципи психологічного дослідження.
5. Загальна характеристика методів психологічного дослідження.
6. Співвідношення теоретичного та емпіричного рівнів дослідження.
7. Співвідношення об'єкта, предмета та методу дослідження.
8. Методи теоретичного дослідження.
9. Методи емпіричного дослідження.
10. Загальна структура психологічного дослідження. Характеристика етапів дослідження.
11. Актуальність, мета, гіпотеза та завдання дослідження.
12. Вибір методів і методик дослідження.
13. Планування дослідження.
14. Вимоги до вибірки для дослідження.
15. Факт і артефакт у психологічному дослідженні.
16. Експеримент і емпіричне дослідження: загальна характеристика.
17. Експеримент і психодіагностичне обстеження: процедура, завдання та функції.
18. Принципи побудови констатуючого і формуючого експериментів.
19. Первинна обробка даних. Складання таблиць. Перевірка даних.
20. Математико-статистична обробка. Аналіз первинних статистик. Оцінка достовірності відмінності.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Загальна характеристика психологічного дослідження. Поняття про метод науки.
2. Співвідношення теоретичного та емпіричного рівнів дослідження.
3. Співвідношення об'єкта, предмета та методу дослідження.
4. Класифікація та загальна характеристика методів психологічного дослідження.
5. Об'єктивні методи психології: загальна характеристика.
6. Спостереження: сутність, особливості.
7. Експеримент: види, сутність, особливості.
8. Тестування: сутність, особливості.
9. Анкетування та інтерв'ю: сутність, особливості.
10. Особливості застосування біографічного методу у психологічному дослідженні.
11. Метод контент-аналізу у психологічному дослідженні.
12. Аналіз документів: сутність, особливості.
13. Особливості застосування проєктивних методів у психологічному дослідженні.
14. Методи описової психології: загальна характеристика.
15. Методи емпіричного дослідження.
16. Методи теоретичного дослідження.
17. Методи практичної психології: загальна характеристика.
18. Взаємодоповнюваність, надійність та валідність методів і методик дослідження.
19. Особливості застосування методів суміжних дисциплін у психології.
20. Методологія як вчення про метод. Методологічні проблеми психології.
21. Проблема системного підходу у психології.
22. Проблема співвідношення соціального і біологічного в детермінації психіки людини.
23. Проблема спілкування і діяльності у психології.
24. Проблема особистості у психології.
25. Теорія, експеримент і практика у психології.
26. Принципи психологічного дослідження.
27. Загальна структура психологічного дослідження.
28. Характеристика етапів психологічного дослідження.

29. Вибір та обґрунтування теми і актуальності дослідження.
30. Мета дослідження. Гіпотеза і постановка завдань.
31. Вибір методів і методик дослідження.
32. Планування дослідження.
33. Вибірка для дослідження: характеристика та вимоги.
34. Збирання та нагромадження матеріалу, аналіз літературних джерел.
35. Організація і проведення експерименту.
36. Аналіз та інтерпретація зібраних даних.
37. Надійність отриманих даних.
38. Факт і артефакт у психологічному дослідженні.
39. Експеримент і емпіричне дослідження: сутність, особливості.
40. Психодіагностичне обстеження: сутність, особливості.
41. Процедура проведення експерименту і обстеження.
42. Завдання та функції експерименту, обстеження.
43. Вимоги до експериментатора і діагноста.
44. Принципи побудови констатуючого і формуючого експериментів.
45. Принципи побудови експериментально-генетичного дослідження.
46. Розвивальні можливості експериментального впливу.
47. Сутність первинної обробки отриманих даних.
48. Складання таблиць. Перевірка даних.
49. Математико-статистична обробка даних.
50. Аналіз первинних статистик.
51. Оцінка достовірності відмінностей даних. Нормування даних.
52. Комп'ютерна обробка даних.
53. Послідовність викладу матеріалу дослідження.
54. Особливості подання текстового матеріалу.
55. Оформлення ілюстративного матеріалу.
56. Оформлення табличного матеріалу.
57. Подання формул і символів.
58. Оформлення списку використаних джерел.
59. Використання і оформлення цитат.
60. Упорядкування додатків, приміток, допоміжних показників.
61. Особливості понять, що використовуються в психологічній науці.
62. Практична та академічна психологія.
63. Основні види наукової та науково-практичної діяльності.

64. Методологічний базис теорії діяльності.
66. Основний категоріальний апарат вчинкового підходу в психології.
67. Поняття вчинку в психології.
68. Експериментально-генетичний метод у психології.
69. Поняття “модель” у психології.
70. Категорія дії в психології.
71. Системний підхід і його принципи.
72. Проблема детермінації психічного розвитку.
73. Природнича та гуманітарна парадигма в науці.
74. Специфіка та умови вимірювань у психології.
75. Проблема індивідуальної та спільної діяльності в психології.
76. Проблеми мотивації діяльності.
77. Контрольна група та її значення в експерименті.
78. Категорії суб’єкта та об’єкта в психології.
79. Методологічні засади гуманістичної психології.
80. Методологічні засади аналітичної психології.
81. Поведінковий підхід в психології.
82. Основні категорії психологічної науки.
83. Закони психології та їх методологічна функція.
84. Поняття про суб’єкт-суб’єктні відносини в психології.
85. Поняття про суб’єкт-об’єктні відносини в психології.
86. Нормативна і дескриптивна функції методології.
87. Поняття рефлексії в науковому пізнанні.
88. Категорії значення та смислу в психології.
89. Поняття “норма” в психології.
90. Основні види активності суб’єкта.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Абульханова К. О.* О субъекте психической деятельности: Методологические проблемы психологии. — М.: Наука, 1973.
2. *Балин В. Д.* Теория и методология психологического исследования. — М., 1989. — 60 с.
3. *Войтко В. И.* Актуальные проблемы психологической науки. — К., 1982. — 48 с.
4. *Гласс Дж., Стенли Дж.* Статистические методы в педагогике и психологии. — М.: Наука, 1976.

5. Дружинин В. Н. Структура и логика психологического исследования. — 2-е изд., испр. — М., 1994. — 164 с.
6. Зинченко В. П., Смирнов С. Д. Методологические вопросы психологии. — М.: Изд-во МГУ, 1983. — 164 с.
7. Кожухова Т. В. Основи психолого-педагогічного дослідження. — Харків: Золоті сторінки, 2002. — 240 с.
8. Куликов Л. В. Психологическое исследование: Метод. рекомендации по проведению. — СПб.: Речь, 2001. — 186 с.
9. Ломов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии / Отв. ред. Ю. М. Забродин, Е. В. Шорохова. — М.: Наука, 1984. — 444 с.
10. Ломов Б. Ф. Системность в психологии: Избр. психолог. тр. — М., 1996. — 384 с.
11. Максименко С. Д. Теорія і практика психолого-педагогічного дослідження. — К.: Вид-во НДПШ, 1990.
12. Максименко Ю. Б., Матвеев Г. П. Основы теории вероятностей и математической статистики для психологов / Ин-т психологии и предпринимательства. — Донецк: Юго-Восток, 2001. — 122 с.
13. Методологические и теоретические проблемы психологии / Отв. ред. Е. В. Шорохова. — М.: Наука, 1969.
14. Методы исследования в психологии: квазиэксперимент: Учеб. пособие для вузов. — М., 1998. — 296 с.
15. Основи психології: Підручник / За ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. — 2-ге вид. — К: Либідь, 1996. — 632 с.
16. Панок В. Г. До питання про методологічні основи практичної психології // Актуальні проблеми психології: Наук. зап. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. акад. С. Д. Максименка. — К.: Нора-Друк, 2001. — Вип. 21. — С. 215–225.
17. Пономарев Я. А. Методологическое введение в психологию. — М.: Наука, 1983. — 205 с.
18. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології (Досвід особистісно-центрованої систематизації категоріально-поняттєвого апарату): Навч.-метод. посіб. — К.: Ніка-Центр, 2003. — 204 с.
19. Роговин М. С. Психологическое исследование: Учеб. пособие. — Ярославль: ЯрГУ, 1979. — 66 с.
20. Рубинштейн С. Л. Принцип творческой самодеятельности (К философским основам современной педагогики) // Вопр. психологии. — 1986. — № 4. — С. 101–109.

21. *Слободчиков В. И., Исаев Е. И.* Психология человека. — М.: Школа-Пресс, 1995. — 348 с.
22. *Татенко В. А.* Психология в субъектном измерении. — К.: Просвіта, 1996. — 404 с.
23. *Ткаченко О. М.* Принципи і категорії психології. — К.: Вища шк., 1979. — 199 с.
24. *Человек в системе наук* / Отв. ред. И. Т. Фролов. — М.: Наука, 1989. — 504 с.

Додаткова

25. *Андреева Г. М.* Социальная психология. — М., 1980.
26. *Антонов А. В.* Информация: восприятие и понимание. — К., 1988.
27. *Асмолов А. Г.* Психология личности. — М., 1990.
28. *Богомолова Н. Н.* Массовая коммуникация и общение. — М., 1988.
29. *Борисов А.* Роскошь человеческого общения. — М., 1998.
30. *Бороздина Г. В.* Психология делового общения. — М.: Деловая книга, 1998.
31. *Брудный А. А.* К теории коммуникативного воздействия / Теоретические и проблемы социальной психологии. — М., 1977.
32. *Вартазарян С. Г.* К описанию коммуникативного процесса // Семіотика и проблемы коммуникации. — Ереван, 1981.
33. *Выготский Л. С.* Развитие высших психических функций: Из неопублик. тр. — М., Изд-во АПн, 1960.
34. *Доценко Е. Л.* Психология манипуляции. — М., 1997.
35. *Дридзе Т. М.* Язык и социальная психология. — М., 1980.
36. *Зарецкая Е. Н.* Риторика. Теория и практика речевой коммуникации. — М., 1998.
37. *Клюев Е. В.* Речевая коммуникация. — М.: ПРИОР, 1998.
38. *Конецкая В. П.* Социология коммуникации. — М.: МУБУ, 1997.
39. *Костенко Н. В.* Ценности и символы в массовой коммуникации. — К.: Наук. думка, 1993.
40. *Корнев М. Н., Коваленко А. Б.* Соціальна психологія. — К., 1995.
41. *Корнилова Т. В., Смирнов С. Д.* Методологические основы психологии. — СПб.: Питер, 2006.
42. *Ломов Б. Ф.* Системность в психологии: Избр. психол. тр. — М.: Ин-т практ. психологии; Воронеж: МОДЭК, 1996.
43. *Лурия А. Р.* Эволюционное введение в психологию. — М.: Изд-во МГУ, 1975.

44. *Лурия А. Р.* Язык и сознание. — 2-е изд. — М.: Изд-во МГУ, 1998.
45. *Майерс Д.* Социальная психология. — СПб.: Питер-Ком, 1998.
46. *Маслоу А.* Психология бытия. — М.; К.: Ваклер, 1997.
47. *Мерлин В. С.* Психология индивидуальности: Избр. психол. тр. — М.: Ин-т практ. психологии; Воронеж: МОДЭК, 1996.
48. *Столин В. В.* Самосознание личности. — М.: Изд-во МГУ, 1983.
49. *Теплов Б. М.* Избранные психологические труды: В 2 т. — М.: Педагогика, 1989.
50. *Фернхем А., Хейвен П.* Личность и социальное поведение. — СПб.: Питер, 2001.
51. *Фрейд З.* Введение в психоанализ: Лекции. — М.: Наука, 1989.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Методологія і методи психологічних досліджень”	4
Зміст дисципліни “Методологія і методи психологічних досліджень”	4
Теми контрольних робіт	7
Питання для самоконтролю	8
Список літератури.....	10

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>О. М. Коваленко</i>
Комп'ютерне верстання	<i>Н. І. Нечипоренко</i>

МАУП

Зам. № ВКЦ-3314

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП